

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ТА ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ РОСІЙСЬКОГО ВОЄННОГО НАРАТИВУ: ПРОПАГАНДА VS ЛІНГВІСТИКА

Левченко О. П.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-7395-3772
olena.p.levchenko@lpnu.ua*

Гриців Н. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-6660-7161
nataliia.m.hrytsiv@lpnu.ua*

Ключові слова:

*інтертекстуальність,
інтертекстема, дискурс,
інтердискурсивність,
пропагандистський дискурс,
науковий дискурс, наратив.*

Статтю присвячено дослідженню основних аспектів ідеологічно маркованих інтертекстом та проаналізовано їх з погляду пропагандистського дискурсу і маніпуляції воєнним наративом. Показано, як інтертекстуальність у медійному дискурсі слугує інструментом ідеологічної пропаганди під час російсько-української війни.

Пропагандистські інтертексти можна розпізнати та виокремити через формальний аспект мови. Доказово, що добір лексем і текстом актуалізує пропагандистський наратив, створений автором з наміром вплинути на адресата. Розвідка унаочнює способи творення інтертекстуальності в інтердискурсі шляхом перетягування маркованих мовних композитів різних дискурсів з наміром ввести їх у новий контекст для пропагандистського ефекту. Творці медіа та наукового (інтер) дискурсу послуговуються низкою стратегій з метою маніпулювання та дезінформації. Висвітлено, якою мірою вони використовують природну мову, зокрема інтертексти як інструмент маніпулювання. Дослідження поєднує кількісні і якісні характеристики аналізованої теми.

Інтертекстуальність у просторі російської пропаганди розглядають як поєднання мовних і позамовних чинників, що замасковано руйнують правдиву картину світу, водночас зосереджуються на бажаному (хибному) повідомленні, яке потрібно донести і розповсюдити.

Основна мета пропагандистів/маніпуляторів – нав'язати очікувану модель мислення; спонукати реципієнта думати та поводитися так, як цього прагнуть творці (інтер)дискурсу.

З'ясовано, що ідеологічно орієнтований добір мовних засобів творців пропагандистського продукту підпадає під певні закономірності, серед них: спроба псевдонаукового обґрунтування підтримки неподільності росії та України і заперечення суверенітету України; деструктивна риторика щодо мовної політики України; безпідставне звеличення радянських пережитків; обрядовість; критика країн Заходу, США та ЄС; вживання пейоративних політичних евфемізмів; знецінення всього спорідненого з Україною; виправдання і схвалення російської агресії;

маніпуляція в межах наукового дискурсу. Перелічені закономірності покликані прищепити негласні ідеї в інформаційне поле, а отже, і у свідомість обраних адресатів.

Дослідження можна продовжити та доповнити аналізом інших внутрішньомовних й іншомовних ресурсів за принципом типологізації, запропонованим у цій статті.

INTERTEXTUALITY AND INTERDISCURSIVITY OF RUSSIAN WAR NARRATIVE: PROPAGANDA VS LINGUISTICS

Levchenko O. P.

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7395-3772
olena.p.levchenko@lpnu.ua*

Hrytsiv N. M.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6660-7161
natalia.m.hrytsiv@lpnu.ua*

Key words: *intertextuality, intertexteme, discourse, interdiscursivity, propaganda discourse, scientific discourse, narrative.*

The article aims at extracting ideologically marked intertextemes and analyzing them from the viewpoint of propaganda discourse and narrative manipulation. The study investigates how intertextuality in media discourse works as a tool for ideological propaganda within the Russian-Ukrainian War.

Propaganda intertextemes can be cognized and extracted through formal aspects of language. It becomes provable that text producers' choices of lexemes and textemes reflect the narrative they create with the intention to influence their final addressee. The research discovers how intertextuality is shaped in the interdiscourse by dragging certain linguistic composites of different discourses with the intention of introducing them into a specific context for propaganda effect. Media and scholarly (inter)discourse producers are incorporating a number of strategies for the purpose of manipulation and disinformation. The study explores how they use natural language, especially intertextemes, as a manipulating instrument. The study is a combination of quantitative and qualitative characteristics of the topic under research.

Intertextuality of Russian propaganda is seen as the combination of linguistic and extralinguistic phenomena that implicitly deviates from the true world picture, while focusing on the desired (false) message to be communicated.

The key purpose of the manipulators is to impose a desired thinking pattern; entice the recipient to think and behave the way these (inter)discourse creators expect them to.

The analyses revealed that ideologically-centered language choices of propaganda product creators fall within certain patterns: an attempt of a pseudo scholarly grounding for supporting indivisibility of Russia and Ukraine, while denying the sovereignty of Ukraine; destructive rhetoric towards language

policy of Ukraine; unjustly glorifying soviet remnants; ritualism; criticism of the West countries, the USA and EU; usage of pejorative political euphemisms; depreciation of Ukraine-related nobility; expressing approval of russian aggression; manipulating within scholarly narratives. The enlisted patterns aim at instilling tacit ideas into the informative field, consequently the minds of chosen addressees. Further research might be conducted by analyzing other intralingual and foreign language resources according to the principle of typology proposed in this article.

Постановка проблеми. Відштовхуючись від думки, що інтертекстуальність – це не стільки методологія, як ідеологія [7; 18; 19; 20; 21], розуміємо, що така ідеологія найперше націлена на вивчення тексту з позиції його здатності породжувати бажаний (правдивий/неправдивий) смисл завдяки обопільній наявності (coexistence) у ньому інших (пропагандистських ідеологічно маркованих) текстів. На сучасному етапі розвитку філологічної науки сформувався новий ракурс аналізу інтертекстуальності, коли, послуговуючись терміном Н. Ферклафа, експліцитна/очевидна інтертекстуальність (manifest intertextuality) дедалі частіше поступається установчій чи конститутивній інтертекстуальності (constitutive intertextuality) [9; 10; 11; 25]. Її прикметною рисою є опосередкованість покликань на певні тексти чи їхні фрагменти. Інтертекстуальні елементи охоплюють широке коло взаємозв'язків, це – слова, фрази, форми, теми, мотиви; вони є відкритими для появи нових подій у новому семіотичному просторі [3; 6; 16; 22], коли інші тексти прирощуються у текст без прямого покликання. Саме ця ознака становить неабиякий виклик для читача/адресата, якому не завжди легко розташувати ідеологічні структури і коди приховані в текстах.

Звідси – назріла нагальна потреба інтертекстуального аналізу, який тепер полягає не лише в знаходженні, вилученні та розумінні інтертекстом, а також у потребі *розтлумачити* випрацювану кожним конкретним автором (виданням, інститутом) стратегію маскуванню чужого дискурсу з наміром маніпуляції свідомістю людей. Особливо «витончене» таке маскуванню у площині пропаганди «рашистського» воєнного нарративу. Нове слово привносить інтердискурсивність, де спостерігаємо гібридизацію новинного й наукового (квазінаукового) дискурсу. Інтердискурс трактуємо як процес і продукт взаємодії мовних і позамовних структур у різних сферах комунікації, зокрема мультимедійній. Вийшовши з берегів лінгвістики тексту [5], інтертекстуальний аналіз тепер полягає у прискіпливій увазі до огляду контексту [17], опису тексту [2] та аналізу інтертексту на тлі інтердискурсивного пошукового методу [14; 23].

Предмет дослідження – способи творення інтертекстуальності в інтердискурсі шляхом перетягування маркованих мовних композитів різних дискурсів маніпуляції воєнним нарративом. **Об'єктом** слугують ідеологічно марковані інтертекстемі пропагандистського дискурсу.

Мета статті – унаочнити на пояснити інтертекстемі, завдяки яким змодельовано і представлено світ у вигідному для агресора світлі. Доказову базу розпрацьовано на основі російськомовних першоджерел. Огляд контексту підкріплено статистичними даними з електронної бібліотеки «КиберЛенинка» (далі – КЛ) та міжнародних цифрових платформ. Аналіз інтертексту пропонуємо на основі окремої словосполуки, яка є маркованою в контексті. Для належної аргументації у статті подано фрагменти тексту з покликаннями на першоджерела.

Виклад основного матеріалу у зрізі науково-критичної думки сьогодення. Сучасні українські лінгвісти активно досліджують феномен гібридної війни, яка розпочалася окупацією Криму в 2014 році. Г. Яворська зазначає, що гібридну війну у загальному вигляді розуміють як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний з військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя [4].

У межах гібридної війни чітко виокремлюються два модуси існування – **фізичний** модус та **дискурсивний** [4]. Іншими словами, дискурс завжди перформативний, оскільки за допомогою семіотичного коду нав'язує усьому, на думку Р. Фаулера [12], що представляє певну структуру цінностей, соціальну та економічну за своїм походженням; за твердженням П. Серіо [24], дискурс конструє реальність відповідно до власних зразків – інституційних рамок, які обмежують акти висловлювання; він також моделює світ [8]; що більше: процеси наявні за межами дискурсу формуються і формулюються дискурсами.

А. Кіклевіч досліджує пропаганду в газетному тексті, аналізує зміст матеріалу, враховуючи сім параметрів пропагандистського тексту: ідеологічні евфемізми; ритуалізми; нерелевантність (порушення третього постулату комунікації Грайса); ідеологічні оцінки; ідеологічні метафори; експансія арбітарної (ідеологічно коректної; семантики (збірність, солідарність) [15]. Важливо зауважити, що зазначені особливості складників пропаганди трапляються в текстах мультимедійного простору та, що показово, наукових працях із лінгвістики.

Матеріалом дослідження послуговували статті РФ-науковців із мово- та літературознавства, розміщені в електронній бібліотеці Киберленінка (<https://cyberleninka.ru/>). Проаналізовано праці, які містять у тексті слово *Украина* (із 2021 року таких статей загалом налічувалося понад 800) (див. рис.1, 2).

Особливістю російськомовних статей з лінгвістики є: **ідеологічна спрямованість**, яка відповідає тоталітарному режиму сучасної РФ, що виявляється в цілковитій підтримці загарбницької політики і непередставленні інших точок зору: *Сегодня военная операция по освобождению Украины от неонацизма была начата в ответ на угрозу ядерного удара, заявленную президентом Зеленским. Мы защищаем свою страну от интервенции. Ученые Омского регионального центра при ОМГУ им. Ф.М. Достоевского, разумеется, не встанут в ряды «пятой колонны» и будут едины со своим народом и с освобождаемыми от неонацистов жителями ДНР и ЛНР* (КЛ, 2022). Отже, що важливо для дискурсу про війну очима РФ, це – представлені сторони конфлікту: агресор (*Зеленский* як метонімічне позначення України) та жертва РФ (*своя страна*). Предмет суперечки чи причини агресії РФ позначено як *угроза ядерного удара*. Зауважмо, – всім відомо, що Україна не має ядерної зброї. Мета агресора, послуговуючись його ж словами: *защитить свою страну й освободить от неонацистов жителей ДНР и ЛНР*. Для цього агресор активно застосовує пропагандистський евфемізм *военная операция*

(так звана *специальная военная операция*). Використання цього терміна дає змогу вивести їхні дії з фрейму війни, що передбачає призвідника (зачинщика) війни. Відповідно агресія РФ іменується як *освобождение*, гіпотетичні дії України як *интервенция* (належить зауважити, що лексемі властива виразна негативна конотація). Окрім того, вжито терміни *неофашизм, неофашист, «пятая колонна»* як типовий прийом рашистської пропаганди, яка ґрунтується великою мірою на ключових концептах другої світової війни та холодної війни, як буде показано далі. Наведений уривок можна вважати концентрованим зразком рашистського дискурсу про війну. А також маємо вияв нерелевантності – наведену частину тексту опубліковано в науковому часописі; колективність участі в події – *Мы защищаем свою страну от интервенции; Ученые Омского регионального центра при ОМГУ им. Ф.М. Достоевского*.

Належить зауважити, що характеристики наукового лінгвістичного дискурсу впливають із тоталітарних настанов. Специфічною є **інтердискурсивність** лінгвістичного дискурсу (залучення елементів новинного дискурсу до дискурсу наукового), оскільки традиційним є інший напрямок (залучення елементів наукового дискурсу до новинного, і навпаки): *Напомним, в Польше в эти дни проходят празднования 75-летия со дня освобождения советскими войсками лагеря смерти «Аушвиц—Биркенау». Однако в пятиминутной речи президент не упомянул ни СССР, ни советское прошлое Украины, ни вообще прилагательное «советский»* (КЛ, 2022). Прикметно, що ця стаття має назву *Лексико-фразеологические новации в русском языке и речи как следствие информационно-психологических войн: функционально-прагматический аспект*, що вже в назві містить виправдання агресивній риторикі рашистських масмедіа, оскільки, зазначають рашисти: *«Наблюдения над языком ИПВ, ведущейся некоторыми странами против России, позволяют сделать вывод о том, что в современных условиях чрезвычайно важно решить стратегический вопрос выработки интеллектуального щита,*

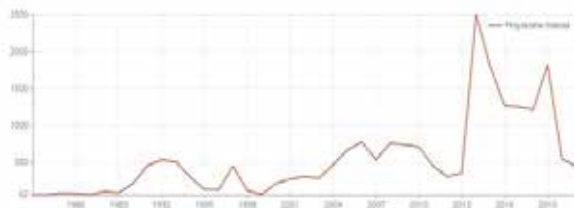

Рис. 1. Частотність слова *Украина* в газетних текстах РФ

Рис. 2. Частотність слова *Киев* в газетних текстах РФ

одним из составляющих которого является *грамотно продуманный язык сопротивления*» (КЛ). Звернімо увагу на словосполучення *язык сопротивления*, яка опосередковано стосується дій названої «жертви».

У цих статтях присутні спроби «наукового» обґрунтування наративів політичного дискурсу, з огляду на це помітні аналогічні наративи про: «**єдність**» України і Росії, **заперечення суверенітету України**. Ключові слова: *пространство, территория, границы русского мира*. Напр.: *Коммуникативные стратегии и методики индоктринации населения рассматриваются в реалиях информационно-психологической войны, развернутой коллективным Западом во главе с США в цифровом пространстве средств масс-медиа и глобальной сети с целью отчуждения Украины от геополитического пространства России и превращения ее в государство-антипод Российской Федерации* (КЛ, 2021); *Долгие годы сегодняшние Россия и Украина были единым организмом, находясь в составе Древней Руси, Российской империи, СССР* (КЛ, 2021); *Современная наука иногда сталкивается с оригинальными, бесновательными идеями об обособленности Киева от России...* (КЛ, 2023); *Национально-культурная специфика взаимоотношений между двумя народами передается мелиоративно окрашенными единицами с семантикой объединения, сходства: один язык; одни истоки; общее пространство; общая вера; общие испытания; языковая близость, интеграция* (КЛ, 2022); *Такой подход стирает границы между русскими и украинскими выражениями, дополнительно подчёркивая их близость со стороны всех языковых уровней* (КЛ, 2023); *Делается вывод о последовательной позиции создателя «Тараса Бульбы» в отношении исторического будущего Малороссии в составе единой России* (КЛ, 2022). В останньому прикладі в сучасній науковій праці як аргумент про історичне майбутнє України використано думку зросійщеного письменника першої половини XIX століття!

Частотним є посилування поняттям «*русский мир*» – дані взято з Национального корпуса русского языка (<https://ruscorpora.ru>; далі – НКРЯ) – (див. рис. 3).

У цьому випадку теж можна говорити про наявність ідеологічних евфемізмів, оскільки невизнання суверенітету України подається як єдність, братерство народів.

Турбує російських лінгвістів **мовна політика в Україні** (*Противопоставление язык русский – язык украинский, выступая в качестве концептуальной оппозиции «созидание – разрушение», соотносится с дихотомией свой – чужой, обусловленной этноспецифичным принципом оформления* (КЛ, 2022).

Велику увагу рашистська пропаганда приділяє **обґрунтуванню величчя й духовності російської культури**: *В политической и духовной сфере утвердился откровенный сатанизм <...>, Современная Украина втянута в глобальный процесс расчеловечивания и прямого физического уничтожения наследников, носителей великой культуры* (КЛ, 2022); *От вируса русофобии должна избавиться Украина, для жителей которой русский язык был и остается родным или вторым родным, а классическая русская литература – учебником жизни для подрастающего поколения* (КЛ, 2022); *Объективна всечеловечность русской культуры. Именно поэтому идеологическая установка на ее отмену не подлежит логической аргументации* (КЛ, 2022)). В аналізованих наукових текстах часто трапляється пропагандистський термін *русофобія* (пор. рис. 4).

Російські науковці активно прославляють радянщину: *Они [художні твори] написаны писателями примерно одного поколения. Все они обращаются к неоднозначным историческим событиям советского прошлого, память о котором деконструируется в тенденциозном, конъюнктурном ключе* (КЛ, 2021); *Таким образом, данные концепты («братский союз», «труд», «мир», «дружба народов» и т.д.) и сохранение мелодии гимна Белорусской ССР в основе*

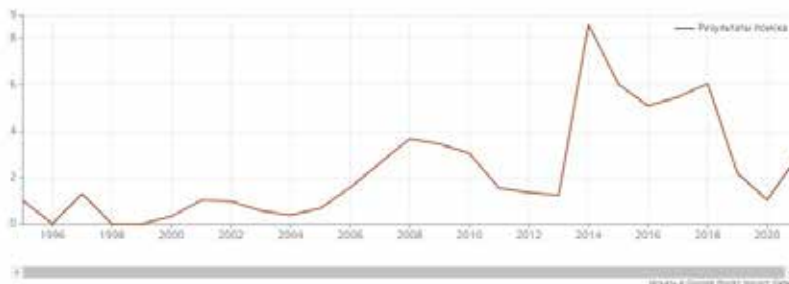

Рис. 3. Частотність словосполучення *русский мир* в НКРЯ

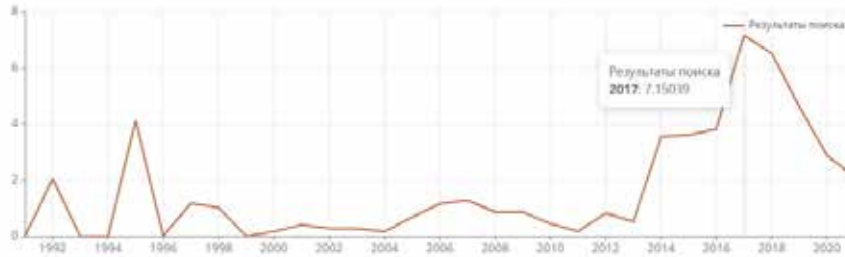

Рис. 4. Частотність слова *русофобия* в НКРЯ

современного официального символа прежде всего говорят о попытках страны сконструировать идентичность на основе сохранения **общих советских ценностей**, придавая им новые контуры развития. Такую модель можно обозначать, как «неосоветская»... или как идентичность, объединяющая дискурсы советской и национально-белорусской истории (КЛ, 2022). У цьому разі теж варто звернутися до праці А. Кіклевіча, який під **ритуалізмами** розуміє стандартні в межах певної лінгвоспільноти мовні формули, так звані кліше, які до того містять ідеологічно марковані стереотипи, стійко асоціюються з офіційним і навіть казенним стилем комунікації. Звичкою, зміст таких реплік є банальним, але вони виконують важливу функцію, оскільки апелюють до ідеологічного стандарту, який склався у суспільстві, і в такий спосіб схиляють адресата до прийняття пропонованої журналістом інтерпретації подій [1 с. 330]. До таких ритуалізмів належить віднести *братський союз, мир, дружба народів, общіе советские ценности* тощо. Промовиста й назва статті рашистського автора «*Ключевые концепты государственных гимнов на постсоветском пространстве: историческая преемственность или новая идентичность?*» (КЛ). У досліджуваних лінгвістичних статтях представлено **ганення колективного Заходу, США, ЄС** (*Стратегическая задача информационной войны, развязанной Западом в период Специальной военной операции на Украине, – вытеснение России из Европы и «очищение» мирового культурного пространства от культуры России* (КЛ, 2022).

Наявні також випадки **обґрунтування «донецької і луганської ідентичності»** (*В результате проведенного исследования установлено, что ведущей темой происходящей на Донбассе трансформации самосознания является отторжение украинской национально-политической идентичности и укрепление региональной донбасской с развитием такого ее варианта, как донецкие / луганские русские* (КЛ, 2021)).

Спостережено численні приклади **використання у політичному й відповідно науковому дискурсі інтертекстем періоду «великої вітчиз-**

няної війни» та ін.: (*фашист, нацист; киевский режим; Согласно обнародованным данным Министерства обороны РФ, символам соответствуют лозунги «За победу» (символ Z), «Задача будет выполнена» (символ V) и «Сила в правде». Позже были предложены новые варианты значений латинских букв, например, «За детей Донбасса», «Закат нацизма», «Когда Россия позвала», «За правду», «Отвага» и другие, не имеющие отношения к маркировке техники* (КЛ, 2022).

Використання певних ключових слів відсилає читача до відповідних наративів. У такому наративі, на думку Р. Францозі [13], є герої і злочинці, у ньому послідовно розгортаються дії, що відповідають звичним для аудиторії сценаріям. В аналізованому випадку маємо прозору апеляцію до подій Другої світової війни (у термінах росіян *Великой отечественной войны*, де роль усіх інших учасників, окрім росії, в російських наративах про війну є другорядною, натомість увиразнено героїзацію Росії). Загалом для таких текстів властиве використання слів з широкою семантикою, які мають позитивну оцінку у свідомості носіїв мови (*победа, правда, отвага*).

Корпусні дані засвідчують той факт, що активізація гібридної війни розпочалася саме в 2014 році (див. рис. 5, 6).

Звернімо увагу на інтертекстему-словосполуку *киевский режим*, яка частотно трапляється й у текстах рашистських масмедіа. Відповідно до спостережень за функціонуванням цієї одиниці в рашистському інтернет-дискурсі за допомогою системи контент-аналізу BRAND24, з'ясовано, що частотність її використання за один день могла сягати понад 800 разів. Окрім того, за даними НКРЯ, лексему *режим* найчастіше супроводжують прикметники із негативними конотаціями (*строгий, тоталитарный, царский, советский, политический, коммунистический, особый, авторитарный, сталинский, тюремный, большевистский, диктаторский, фашистский, антинародный, гитлеровский, демократический, безвизовый, полицейский, нацистский* тощо). У НКРЯ нема текстів за 2022 р. Однак графік частотності в газетному підкорпусі словосполуки *киевский*

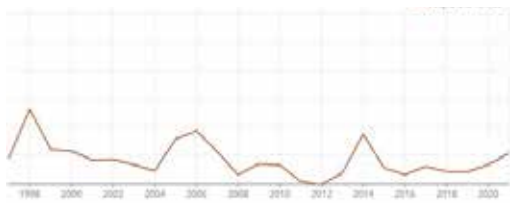

Рис. 5. Частотність слова *фашист* у НКРЯ

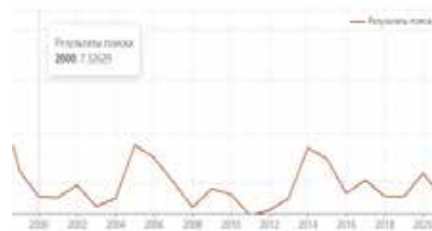

Рис. 6. Частотність слова *фашизм* у НКРЯ

режим засвідчує активізацію гібридної війни проти України у 2014 та 2021 роках (див. рис. 7).

Отже, в досліджуваних текстах наявні ідеологічно зумовлені оцінки, де свої оцінюються позитивно, відповідно чужі – негативно.

Спостерігаємо тотальне **послугування політичними евфемізмами** (оруелівська мова рашистської пропаганди): *О восстановлении границ русского мира* (КЛ, 2022); *Если проанализировать содержание статей и передач СМИ ФРГ с 24 февраля 2022 года, обращает на себя внимание повсеместное употребление таких слов, как Krieg (война), Invasion (вторжение), Angriff (нападение), хотя, как неоднократно подчеркивалось с нашей стороны, речь идет не о войне, а о специальной военной операции* (КЛ, 2022). Знову ж така евфемізація активізує пропагандистські сценарії та аксіологічну шкалу: *восстановление границ русского мира ↔ широкомасштабне вторгнення, війна*. Зауважимо, що в поточній свідомості рашистів цей наратив зводиться до твердження *мы просто забираем свое*.

Типово відбувається **знецінення всього українського** (зокрема, фіксація у статтях неологіки, яку оцінюють з погляду російського національного гумору): *щевмерлики; скакуасы; Скакуасия; майданутый; цеввропа, цеввропейцы, цеввропейский; свидомизм; свидомоцирый; понадусер; славаукраинцы; часто вживаний термін новоукраинизмы 'nowoukrainizmu'* (КЛ, 2021)). Наведені композити є соціокультурно маркованими, оскільки відображають уявлення про дійсність досліджуваного соціуму, його систему цінностей, загалом рашизм.

Російський лексикон – відмітний великою кількістю етнонімів, точніше етнофолізмів.

Російські лінгвісти намагаються **обґрунтувати агресивність рашистських наративів** («Дипломатическое» и «недипломатическое» в жанрах дипломатического дискурса: на материале метафор в текстах пресс-конференции и интервью министра иностранных дел РФ С. В. ЛАВРОВА, посвященных военной спецоперации на Украине (КЛ, 2022)). Додаючи: **Возросшая активность такого рода переносов** после начала специальной военной операции РФ на Украине во многом связана с иницизированной коллективным Западом прямой конфронтацией с Россией, с отсутствием прямых дипломатических контактов с западными странами в рамках «тихой» (в терминологии С. В. Лаврова) дипломатии (КЛ, 2022). Особливо цинічною у цій статті є схвальна оцінка метафор Лаврова стосовно вбивств мирного населення в м. Буча.

Натрапляємо також в досліджуваному матеріалі на **маніпулятивні прийоми в науковій аргументації** (*Русские украинцы не могут покорно следовать официальным идеологическим предписаниям: включаются «механизмы языковой самообороны» [Вежбицка 1993]*) (КЛ, 2022). Авторка статті, уривок з якої наведено, розміщує цитату в реченні в такий спосіб, що у читача створюється враження, що перша частина речення теж належить відомій дослідниці Анні Вежбицькій.

Російські лінгвісти пропонують тоталітарні наративи. Спробуємо це показати на прикладі статті *Лингвотоксичные явления в речи и языке*

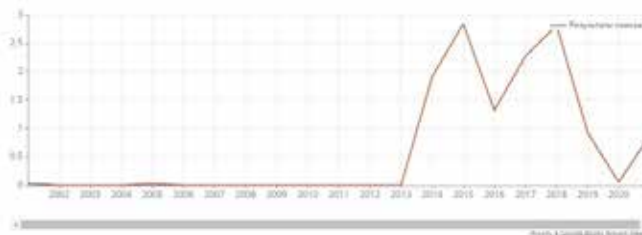

Рис. 7. Частотність словосполучення *киевский режим* в газетному підкорпусі НКРЯ

(КЛ, 2023). Серед таких *лінгвотоксинів* ці дослідники виокремлюють, зокрема, такі: *Поэтому предлагаем для выделения этого аспекта термин «токсичное словотворчество», под которым имеем в виду слова, внедряющие в сознание людей деструктивные идеи. Например: путинизм (Путин + фашизм), путиняря (ср. Псарня ‘psiarnia’), православие головного мозга, Церковь свидетелей Путина, христов (ср. фимоз), рашизм, русня* (КЛ, 2023). Прикметно, що в наведених прикладах майже всі одиниці номінують і відповідно негативно оцінюють поняття, які суперечать офіційній пропагандистській доктрині.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, з аналізу випливає низка особливостей російського лінгвістичного дискурсу. Загалом можна впевнено твердити, що лінгвістичний дискурс агресора перебуває у «підпорядкуванні» тоталітарного дискурсу офіційної пропаганди. Цікаво, що сучасний рашистський режим використовує глорифікацію ще одного тоталітарного режиму – радянського.

Загалом рашистські пропагандисти експлуатують схему сюжету казки про справедливу війну, за термінологією Дж. Лакоффа. Це, своєю чергою, втілюється у використанні ключових слів «великой отечественной войны». Дійові особи – герой, жертва, лиходій. Героєм є «ерефія», у текстах спостерігаємо глорифікацію «героя» та усього російського. Жертва – ЛНР, ДНР і «русский язык». У досліджених статтях присутні тези про луганську та донецьку ідентичності, яким загрожує лиходій. Лиходій Україна, для оцінки злодіянь якої власне і застосовано ключові слова дискурсу «великой отечественной войны» – фашист, нацист тощо, які зрозумілі широкому загалу і транслують виразну негативну конотацію.

Типовим для будь-якого пропагандистського дискурсу, а в такій перетворився російський лінгвістичний дискурс, є послуговування політичними евфемізмами. У випадку «ерефії» точнішим буде термін «оруелівська новомова». Рашистські лінгвісти просувають ідеологему «русский мир», яка фактично є номінацією загарбницьких територіальних устремлінь рашистів. У багатьох випадках йдеться про «расширение границ русского мира», що обґрунтовується і супроводжується наративом про «великую культуру», «всечеловечность русской культуры». Натомість сам факт існування української мови інтерпретується як загроза для росії (русофобія), просувається теза про асоціативний зв'язок *украинский язык – разрушение*.

Специфічною є інтердискурсивність досліджуваного лінгвістичного дискурсу, у якому помітні спроби «наукового» обґрунтування наративів політичного дискурсу (*отчуждение Украины от геополитического пространства России*).

Особливістю будь-якого тоталітарного дискурсу є його агресивність. Спостерігаємо спроби обґрунтувати необхідність такої агресивності і ненормативності згаданого дискурсу в лінгвістичних статтях. Також характерною рисою тоталітарного дискурсу є представлення в ньому лише офіційної точки зору. «Ерефські» лінгвісти, своєю чергою, пропонують термін лінгвотоксини – номінації, які оцінно номінують ті чи інші явища суспільно-політичного життя країни і така оцінка не відповідає офіційній, зазначаючи, що такі одиниці *внедряют в сознание деструктивные идеи*.

У подальших дослідженнях апробовану у статті методику можна залучати як ефективний інструмент *прогнозування* соціально-політичних подій. Наприклад, як було показано, у 2014 році «пікоподібно» зростає частотність уживання топонімів *Украина, Киев* в російських мас-медіа і відповідно в наукових статтях, що опосередковано відображає сферу геополітичних інтересів країни-агресора. Перспективним уважимо дослідження пропагандистських стратегій і тактик щодо їхнього внутрішньомовного перекладу чи точніше перекодування для різних прошарків населення країни-агресора (*расширение границ русского мира – мы просто забираем свое*).

Стосовно міжмовної площини, то перспективу дослідження вбачаємо у зіставленні та порівнянні англійських ресурсів задля оцінки просочування і меж сприйняття пропагандистського дискурсу серед реципієнтів «третьої» сторони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Киклевич А. К. Динамическая лингвистика: между кодом и дискурсом. Харьков : Гуманит. Центр, 2014. 444 с.
2. Кулініч Т. О. Метафора І. Калинця: інтертекстуальний аспект [Текст] : дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Кулініч Тетяна Олександрівна; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 174 с.
3. Левченко О. П. Інтертекстуальність українського дискурсу та способи її маркування. *Лінгвокультурологічний та лінгвоекологічний підхід до вивчення одиниць мови і мовлення* : монографія / А. Архангельська, Т. Архангельська, О. Левченко, І. Мілева, С. Руденко, О. Тищенко, Т. Шутковські. Оломоуць-Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. 284 с.
4. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія : Політика*. 2016. № 4. С. 41–48.
5. Alfaro M. J. M. Intertextuality: origins and development of the concept. *Atlantis*. 1996. 18(1/2). P. 268–285.

6. Allen G. *Intertextuality*. 2nd Edition. New Critical Idiom. London – New York : Routledge, 2011. 256 p.
7. Beal T. K. *Ideology and Intertextuality: Surplus of Meaning and Controlling the Means of Production. Reading Between Texts: Interetextuality and the Hebrew Bible*, Ed. by Danna Nolan Fewell. Literary Currents in Biblical Interpretation. Louisville: Westminster/John Knox Press, 1992. P. 27–39.
8. Chouliaraki L., Fairclough N. *Discourse in Late Modernity: Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1999. 224 p.
9. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge, UK: Polity Press. 1992. 259 p.
10. Fairclough N. *Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis. Discourse & Society*. 1992. 3(2). P. 193–217.
11. Fairclough N. *Media Discourse*. London, the Hodder Headline Group. 1995. 214 p.
12. Fowler R. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. Psychology Press, 1991. 254 p.
13. Franzosi, R. *Narrative analysis – Or why (and how) sociologists should be interested in narrative. Annual Review of Sociology*, 1998. Issue 24. P. 517–554.
14. Haberer A. *Intertextuality in theory and practice. Literature (Literatura)*. 2007. 49(5). P. 54–67.
15. Kiklewicz A. *Pragmatic aspects of intercultural linguistics (with special regard to Polish-East Slavic relations). Studia Rossica Posnaniensia*. Adam Mickiewicz University Press, Poznań 2015. vol. XL, cz. 1. P. 143–154.
16. Kristeva J. *Hannah Ardent: Life is a Narrative* (trans. Collins, F.). University of Toronto Press, 2001.
17. Kusse H. *Lingwistyka kulturowa i kulturoznawcza. Od Humboldta do dyskursu. tekst i dyskurs – text und diskurs*, 2020. Issue 13. P. 149–173.
18. Mai H-P. *Bypassing Intertextuality: Hermeneutics, Textual Practice, Hypertext. Intertextuality*. Ed. by Heinrich F. Plett. Text Theory 15. Berlin : Walter de Gruyter. 1991. P. 30–59.
19. Oddo J. *The Discourse of Propaganda: Case Studies from the Persian Gulf War and the War on Terror*. Penn State University Press, 2018. 304 p.
20. Orr M. *Intertextuality: Debates and contexts*. Polity Press, Cambridge. 2003, 526 p.
21. Patrona M. *Snapshots from an information war: Propaganda, intertextuality, and audience design in the Russia–Ukraine conflict. Violence: An International Journal*. 2022. 3(2). P. 253–280.
22. Plett H. F. *Intertextualities. Intertextuality / Ed. by Heinrich F. Plett. Research in Text Theory 15*. Berlin: Walter de Gruyter, 1991. P. 3–29.
23. Robbins V. K. *Exploring the Texture of Texts: A Guide to Socio-Rhetorical Interpretation*. Trinity Press International, 1996. 158 p.
24. Sériot P. *Structure Et Totalité: Les Origines Intellectuelles Du Structuralisme En Europe Centrale Et Orientale*. Paris : Presses universitaires de France, 1999. 353 p.
25. Talbot M. *Media Discourse: Representation and Interaction*. Edinbrough: Edinbrough, University Press Ltd., 2007. 198 p.

REFERENCES

1. Kyklevych A. K. (2014) *Dynamycheskaja lynghvystyka: mezhdou kodom y dyskursom* [Dynamic linguistics: between code and discourse.- Kharjkov: ghumanyt. Centr, 444 s.
2. Kulinich T. O. (2007) *Metafora I. Kalyntsia: intertekstualnyi aspekt* [Metaphor of I. Kalynets: intertextual aspect]: dys... kand. filol. nauk: 10.01.01 / Kulinich Tetiana Oleksandrivna; Luhanskyi natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk, 174 s.
3. Levchenko O. P. (2013) *Intertekstualnist ukrainskoho dyskursu ta sposoby yii markuvannia Linhvokulturolohichnyi ta linhvoekolohichnyi pidkhyd do vyvchennia odynyts movy i movlennia* [Intertextuality of Ukrainian discourse and methods of its marking]: Monohrafiia / A. Arkhanhelska, T. Arkhanhelska, O. Levchenko, I. Milieva, S. Rudenko, O. Tyshchenko, T. Shutkovski. Olomouts-Ostroh : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», 284 s.
4. Yavorska H. M. (2016.) *Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt* [Hybrid war as a discursive construct]. *Stratehichni priorityty*. Serii : Polityka. № 4. S. 41–48.
5. Alfaro M. J. M. (1996) *Intertextuality: origins and development of the concept. Atlantis*. 18(1/2). pp. 268–285.
6. Allen G. (2011) *Intertextuality*. 2nd Edition. New Critical Idiom. London – New York : Routledge, 256 p.
7. Beal T. K. (1992) *Ideology and Intertextuality: Surplus of Meaning and Controlling the Means of Production. Reading Between Texts: Interetextuality and the Hebrew Bible / Ed. by Danna Nolan Fewell. Literary Currents in Biblical Interpretation*. Louisville: Westminster/John Knox Press, pp. 27–39.
8. Chouliaraki L., Fairclough N. (1999) *Discourse in Late Modernity: Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 224 p.
9. Fairclough N. (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge, UK : Polity Press. 259 p.
10. Fairclough N. (1992) *Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis. Discourse & Society*. 3(2). pp. 193–217.

11. Fairclough N. (1995) *Media Discourse*. London, the Hodder Headline Group. 214 p.
12. Fowler R. (1991) *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. Psychology Press, 254 p.
13. Franzosi R. (1998) Narrative analysis – Or why (and how) sociologists should be interested in narrative. *Annual Review of Sociology*, Issue 24. pp. 517–554.
14. Haberer A. Intertextuality in theory and practice. *Literature (Literatura)*. 2007. 49(5). P. 54–67.
15. Kiklewicz A. (2015) Pragmatic aspects of intercultural linguistics (with special regard to Polish-East Slavic relations). *Studia Rossica Posnaniensia*. Adam Mickiewicz University Press, Poznań, vol. XL, cz. 1. pp. 143–154.
16. Kristeva J. (2001) *Hannah Ardent: Life is a Narrative* (trans. Collins, F.). University of Toronto Press.
17. Kusse H. (2020) Lingwistyka kulturowa i kulturoznawcza. Od Humboldta do dyskursu. *tekst i dyskurs – text und diskurs*, Issue 13. pp. 149–173.
18. Mai H-P. Bypassing Intertextuality: Hermeneutics, Textual Practice, Hypertext. *Intertextuality /* Ed. by Heinrich F. Plett. *Text Theory* 15. Berlin: Walter de Gruyter. 1991. pp. 30–59.
19. Oddo J. (2018) *The Discourse of Propaganda: Case Studies from the Persian Gulf War and the War on Terror*. Penn State University Press, 304 p.
20. Orr M. (2003) *Intertextuality: Debates and contexts*. Polity Press, Cambridge, 526 p.
21. Patrona M. (2022) Snapshots from an information war: Propaganda, intertextuality, and audience design in the Russia–Ukraine conflict. *Violence: An International Journal*. 3(2). pp. 253–280.
22. Plett H. F. (1991) Intertextualities. *Intertextuality*. Ed. by Heinrich F. Plett. *Research in Text Theory* 15. Berlin : Walter de Gruyter. pp. 3–29.
23. Robbins V. K. (1996) *Exploring the Texture of Texts: A Guide to Socio-Rhetorical Interpretation*. Trinity Press International, 158 p.
24. Sériot P. (1999) *Structure Et Totalité: Les Origines Intellectuelles Du Structuralisme En Europe Centrale Et Orientale*. Paris: Presses universitaires de France, 353 p.
25. Talbot M. (2007) *Media Discourse: Representation and Interaction*. Edinbrough: Edinbrough, University Press Ltd., 198 p.